

Anthropological Study of the Phenomenon of Prayer and Amulet Writing in Ilam City

Mansour Mansouri Moghadam ¹

1. Assistant Professor, Department of Anthropology, University of Mazandaran, Mazandaran, Iran. (Corresponding Author), E-mail: m.mansouri@umz.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 2024-07-27

Received in revised form: 2024-09-18

Accepted: 2024-10-04

Published online: 2024-12-10

Keywords:

Prayer and Amulet Writing,
Generational Differences,
Everyday Problems,
Dangerous Prayers,
Consequences of Prayer

ABSTRACT

Purpose- Anthropology, as a social science, studies human societies and cultures. One aspect examined in this field is religious and spiritual beliefs and rituals, including prayer and amulet writing. In official religion, prayer is considered a spiritual and worship act and a means for direct communication with God, expressing needs, and making individual and collective requests. In unofficial (or folk) religion, prayer holds a similar status to official religion, but with the difference that in this case, prayer is not seen as a direct communication with God. Instead, believers view prayer as a practice through which the power and abilities of figures known as amulet writers, mullahs, and sayyids influence various life events for themselves and others. Thus, prayer and amulet writing can be seen as complex phenomena, sometimes resembling magic, and at other times being part of religious beliefs and practices. This research examines beliefs, diversity of perspectives, generational and gender differences, and the reasons for consulting amulet writers in Ilam province. It explores the role of prayer and amulet writing in addressing various everyday problems. This study aims to provide a better understanding of the social and cultural impacts of prayer and amulet writing in a specific society.

Methodology- Data collection was conducted through field studies (observing ritual details, execution methods of prayers, and related beliefs) and interviews and conversations (to access personal views and experiences of individuals and various groups) in Ilam province, with an emphasis on the city of Ilam. The collected data were analyzed by identifying themes, patterns, and key concepts.

Findings- The results of the research show that belief in prayer and amulet writing is a multifaceted and complex phenomenon influenced by social, cultural, and generational factors, categorized into three main groups: believers in prayer and amulets, non-believers, and the undecided. Individuals have different perspectives on prayer and amulets based on their personal experiences and social environments. The research indicated that belief in prayer and amulets is more prevalent among older generations than younger ones, and women believe in prayer more than men. Cultural and social factors and women's varied life experiences play a significant role in this belief.

Conclusion- The results also reveal that individuals consult amulet writers for various reasons, including resolving everyday problems, psychological and emotional issues, family and social problems, and illnesses. Additionally, amulet writing can sometimes have negative and destructive effects. This research also examines the differences and types of amulet writers, the methods of performing prayers, the places and tools used, and the complexity of their actions. It demonstrates that despite technological advancements and social changes, prayer and amulet writing still play a significant role in the culture and beliefs of the people in this region. This indicates a deep integration of religious and cultural beliefs with individuals' psychological and emotional needs.

Cite this article: Mansouri Moghadam, M. (2025). Anthropological Study of the Phenomenon of Prayer and Amulet Writing in Ilam City. *Iranian Journal of Anthropological Research*, 14(2), 47-64. doi: 10.22059/ijar.2024.379904.459880

مطالعه انسان شناختی پدیده دعا و دعانویسی در شهر ایلام

منصور منصوری مقدم^۱۱. استادیار، گروه مردم شناسی، دانشگاه مازندران، مازندران، ایران، رایانامه: m.mansouri@umz.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۰۶ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۶/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۱۳ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۲/۲۰ کلیدواژه‌ها: دعا و دعانویسی، تفاوت‌های نسلی، مشکلات روزمره، دعا‌های خطرناک، پیامدهای دعا	هدف: مردم‌شناسی به عنوان یک علم اجتماعی، به مطالعه‌ی جوامع انسانی و فرهنگ‌ها می‌پردازد. یکی از جنبه‌های مورد بررسی در این علم، باورها و آیین‌های دینی و مذهبی است که دعا و دعانویسی نیز در این حوزه قرار می‌گیرد. دعا در دین رسمی یک عمل عبادی و معنوی است و وسیله‌ای است برای ارتباط مستقیم با خداوند، ابراز نیازها، و درخواست‌های فردی و جمعی در نظر گرفته می‌شود. در دین غیررسمی (یا دین عامیانه) دعا از جایگاهی مشابه با دین رسمی برخوردار است، اما با این تفاوت که در این حالت، دعا راه ارتباطی مستقیم برای ارتباط با خدا، ابراز نیاز و درخواست به شمار نمی‌آید بلکه معتقدان به دعا، آن را به عنوان باور و عملی در نظر دارند که از طریق قدرت و توانایی شخصیت‌های تحت عنوان دعانویس، ملا و سید به دنبال تاثیرگذاری بر رویدادهای مختلف زندگی خود و دیگران هستند. به همین دلیل می‌توان گفت که دعا و دعانویسی موضوعی پیچیده است که در برخی از مواقع شکل جادو به خود می‌گیرد و در شرایط دیگر، بخشی از باورها و کردهای دینی به شمار می‌آید. این تحقیق به بررسی باورها، تنوع دیدگاه‌ها، تفاوت‌های نسلی و جنسیتی، و دلایل مراجعه به دعا نویسان در استان ایلام پرداخته و نقش دعا و دعانویسی در مواجهه با مشکلات مختلف روزمره را مورد بررسی قرار می‌دهد. بنابراین تحقیق حاضر به دنبال پاسخ به این سوالات می‌باشد که چه عواملی در باور به دعا و دعانویسی در استان ایلام نقش دارند و چگونه تفاوت‌های نسلی و جنسیتی بر این باورها تاثیر می‌گذارند؟ همچنین چه دلایلی باعث مراجعه افراد به دعانویسان می‌شود و نقش دعا و دعانویسی در مواجهه با مشکلات روزمره چیست؟ این پژوهش تلاش دارد تا فهم بهتری از تأثیرات اجتماعی و فرهنگی دعا و دعانویسی در جامعه‌ای خاص به دست آورد. روش‌شناسی: کار جمع‌آوری داده‌ها از طریق مطالعه میدانی (مشاهده جزئیات آیین‌ها، نحوه اجرای دعاها و باورهای مرتبط) و مصاحبه و گفتگو (به منظور دستیابی به دیدگاه‌ها و تجربیات شخصی افراد و گروه‌های مختلف) استان ایلام و با تاکید بر شهر ایلام انجام گرفت. در ادامه داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از شناسایی تم‌ها، الگوها و مفاهیم کلیدی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها: نتایج تحقیق نشان می‌دهد که باور به دعا و طلسم پدیده‌ای چندوجهی و پیچیده است که تحت تأثیر عوامل اجتماعی، فرهنگی و نسلی قرار دارد و به سه دسته اصلی تقسیم می‌شوند: مؤمنان به دعا و طلسم، بی‌اعتقادان، و مرددین. افراد با توجه به تجربیات شخصی و محیط اجتماعی خود، دیدگاه‌های متفاوتی نسبت به دعا و طلسم دارند. تحقیق نشان داد که اعتقاد به دعا و طلسم در نسل‌های قدیم بیشتر از نسل‌های جوان است و زنان بیش از مردان به دعا اعتقاد دارند. عوامل فرهنگی، اجتماعی و تجربیات متفاوت زنان از زندگی، نقش مهمی در این باور دارند. نتیجه‌گیری: نتایج تحقیق بیانگر آنست که افراد به دلایل مختلفی از جمله حل مشکلات روزمره، مشکلات روحی و روانی، مشکلات خانوادگی و اجتماعی، و بیماری‌ها به دعا نویسان مراجعه می‌کنند. همچنین، دعانویسی در برخی موارد می‌تواند تأثیرات منفی و مخربی نیز داشته باشد. این تحقیق همچنین به تفاوت‌ها و انواع دعانویسان، روش‌های اجرای دعا، مکان‌ها و وسایل مورد استفاده، و پیچیدگی اعمال آنها می‌پردازد و نشان می‌دهد با وجود پیشرفت‌های تکنولوژیکی و تغییرات اجتماعی، دعا و دعانویسی همچنان نقش مهمی در فرهنگ و باورهای مردم این منطقه ایفا می‌کند و این نشان‌دهنده ترکیب عمیق باورهای مذهبی و فرهنگی با نیازهای روانی و عاطفی افراد است.

استناد: منصور مقدم، منصور (۱۴۰۳). مطالعه انسان شناختی پدیده دعا و دعانویسی در شهر ایلام. پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران، ۱۴ (۲)، ۴۷-۶۴.

doi: 10.22059/ijar.2024.379904.459880

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران. © نویسندگان.

مقدمه

رونالد استایرز در کتاب خود «ایجاد جادو: دین، جادو و علم در دنیای مدرن» به بررسی چگونگی تعامل و تقابل این سه مفهوم در دنیای مدرن می‌پردازد. دیدگاه استایرز بر این اساس است که دین، جادو، و علم به عنوان سه نظام معرفتی جداگانه در طول تاریخ بشریت وجود داشته‌اند و هر یک نقش و جایگاه خاصی در جوامع مختلف ایفا کرده‌اند. او معتقد است که در دنیای مدرن، این سه نظام معرفتی همچنان تأثیرات متقابل و پیچیده‌ای بر یکدیگر دارند. از دیدگاه استایرز، دین و جادو هر دو به عنوان شیوه‌هایی برای فهم و کنترل جهان به وجود آمده‌اند. در حالی که علم به عنوان یک نظام معرفتی مبتنی بر مشاهده و آزمایش، جایگاه ویژه‌ای در دنیای مدرن پیدا کرده است، دین و جادو نیز همچنان در تلاش برای ارائه معانی و تفسیرهای جایگزین از واقعیت هستند (استایرز، ۲۰۰۴). استایرز توضیح می‌دهد که از دوران روشنگری به بعد، علم به عنوان یک نظام معرفتی مبتنی بر مشاهده و آزمایش، به تدریج جایگاه ویژه‌ای در جوامع غربی پیدا کرده و به نوعی در مقابل دین و جادو قرار گرفته است.

این تقابل ناشی از تلاش علم برای توضیح جهان از طریق روش‌های تجربی و منطقی، در مقابل رویکردهای دینی و جادویی است که بیشتر به تفسیرهای معنوی و فراتر از جهان مادی متکی هستند. با وجود این تقابل، استایرز نشان می‌دهد که دین، جادو و علم همچنان در بسیاری از جوامع مدرن به صورت موازی و همزمان حضور دارند و با هم تعامل دارند. او به مواردی اشاره می‌کند که در آن‌ها این سه نظام معرفتی با هم همزیستی داشته و در بعضی مواقع حتی از یکدیگر تأثیر می‌پذیرند. برای مثال، بسیاری از افراد همچنان باورهای دینی و جادویی را در کنار پذیرش روش‌های علمی دارند. استایرز تحلیل می‌کند که هر سه نظام معرفتی دین، جادو و علم نقش‌های اجتماعی و فرهنگی مهمی ایفا می‌کنند و بر باورها، ارزش‌ها و رفتارهای اجتماعی تأثیر می‌گذارند و در فرآیندهای اجتماعی مانند درمان، آموزش، و تصمیم‌گیری‌های اخلاقی نقش دارند (همان). گوستاو بناویدز و فیلیپ هفتر جادو را به عنوان مجموعه‌ای از اعمال و باورها تعریف می‌کند که هدف آنها تأثیرگذاری بر جهان مادی از طریق وسایل فوق طبیعی است. جادوگری نیز به عنوان نوعی از جادو تعریف می‌شود که شامل استفاده از قدرت‌های فوق طبیعی برای انجام کارهایی مانند شفابخشی، محافظت یا آسیب رساندن به دیگران است. گوستاو بناویدز و فیلیپ هفتر بر این باور است که جادو و جادوگری نقش‌های مهمی در جوامع مختلف ایفا می‌کنند. این نقش‌ها شامل مدیریت اضطراب و ناامنی، تقویت همبستگی اجتماعی و فراهم کردن چارچوبی برای تفسیر و درک حوادث و وقایع ناشناخته می‌باشند. یکی از نکات برجسته در آثار بناویدز، رابطه پیچیده و چندگانه بین جادو و دین است. او بیان می‌کند که جادو و دین هر دو به عنوان سیستم‌های معنایی و معرفتی عمل می‌کنند که به مردم کمک می‌کنند تا جهان را درک کنند و با آن تعامل داشته باشند. در بسیاری از جوامع، جادو و دین به عنوان مکمل یکدیگر عمل می‌کنند و مرزهای بین آنها ممکن است مبهم باشد (بناویدز و هفتر، ۱۹۹۸).

دین عامه به عنوان یک نظام معنایی و معرفتی، شامل مجموعه‌ای از عقاید و اعمال دینی و فرهنگی است که در کنار ادیان و عقاید رسمی در میان عامه و در میان جماعت‌های کوچک حضور دارد و گره خوردن آن به کردارهای فرهنگی آن را تداوم می‌بخشند. بنابراین، زندگی روزمره گستره وسیعی از باورها و کردارهای دینی و شبه دینی را در بر می‌گیرد (خالق پناه و دیگران، ۱۳۹۵: ۱-۲). در این میان باور به دعا و مراجعه به دعانویسی یکی از این باورها و کردارهایی است که در بسیاری از ادیان بالاخص دین اسلام و در میان پیروان آن از جایگاه خاصی برخوردار است. دعا در دین رسمی یک عمل عبادی و معنوی است و وسیله‌ای است برای ارتباط مستقیم با خداوند، ابراز نیازها، و درخواست‌های فردی و جمعی در نظر گرفته می‌شود. در دین غیررسمی (یا دین عامیانه) دعا از جایگاهی مشابه با دین رسمی برخوردار است، اما با این تفاوت که در این حالت، دعا راه ارتباطی مستقیم برای ارتباط با خدا، ابراز نیاز و درخواست به شمار نمی‌آید بلکه معتقدان به دعا، آن را به عنوان باور و عملی در نظر دارند که از طریق قدرت و

توانایی شخصیت‌های تحت عنوان دکانویس، ملا و سید به دنبال تاثیرگذاری بر رویدادهای مختلف زندگی خود و دیگران هستند. به همین دلیل می‌توان گفت که دعا و دکانویسی موضوعی پیچیده است که در برخی از مواقع شکل جادو به خود می‌گیرد و در شرایط دیگر، بخشی از باورها و کردهای دینی به شمار می‌آید. در دنیای امروز، با وجود پیشرفت‌های علمی و تکنولوژی بسیار گسترده، هنوز نظام‌های معنایی مانند جادو، دعا و مراجعه به دکانویس از قوت لازم برخوردار هستند و معتقدان و طرفداران خاص خود را دارد. چرا که مردم اغلب برای حل مشکلات روزمره، دفع بلا، و جلب خوشبختی به آن‌ها متوسل می‌شوند. بنابراین مطالعه پدیده دعا و دکانویسی نه تنها به شناخت بهتر از فرهنگ و باورهای عمومی جامعه کمک می‌کند، بلکه به بررسی تعاملات پیچیده بین نظام‌های معرفتی مختلف، تداوم باورهای سنتی در دنیای مدرن، و تأثیرات اجتماعی، روانی و اقتصادی این پدیده نیز می‌پردازد. در مقاله حاضر به دنبال بررسی دیدگاه‌های افراد مختلف نسبت به دعا و دکانویسی، انواع دعاها و شیوه‌های بکارگیری آنها، جایگاه دکانویسان در میان عامه مردم، دلایل گرایش به دکانویسی و تداوم آن در میان مردم شهر ایلام می‌باشد.

مرور ادبیات

تحقیقات مردم‌شناسی در زمینه دعا، طلسم و جادو به بررسی عمیق باورها، مناسک و تأثیرات فرهنگی این پدیده‌ها در جوامع مختلف پرداخته و تأثیرات روان‌شناختی، اجتماعی و فرهنگی این پدیده‌ها را مورد تحلیل قرار داده‌اند. فریزر اندیشه بشری را به سه مرحله جادو، دین و علم تقسیم می‌کند و معتقد است که جوامع ابتدا از جادو برای درک و کنترل طبیعت استفاده می‌کردند، سپس به دین روی آوردند و نهایتاً با پیشرفت علم به روش‌های علمی اعتماد کردند. فریزر جادو را به دو نوع تقلیدی و هم‌نشینی تقسیم می‌کند و آن را به عنوان یک علم ابتدایی که بر اصولی مشابه با علم مدرن اما با روش‌ها و فرضیات نادرست عمل می‌کند، توصیف می‌کند. او جادو را به عنوان کنترل مستقیم نیروهای طبیعی از طریق اعمال خاص می‌بیند، در حالی که دین به نیایش و درخواست از موجودات ماوراء طبیعی تکیه دارد. فریزر تأکید می‌کند که عناصر جادویی و دینی همچنان در فرهنگ‌های مختلف باقی مانده و به صورت‌های مختلف ظاهر می‌شوند (فریزر، ۱۹۲۲). مالینوفسکی جادو را به عنوان سیستمی اعتقادی در جوامع بومی بررسی می‌کند که افراد از آن برای توضیح و کنترل رویدادهای طبیعی استفاده می‌کنند. او طلسم‌ها را به عنوان نمادهای قدرت و کنترل در جامعه بومی می‌بیند که چگونه افراد از طریق استفاده از اشیاء، فرمول‌ها و روش‌های خاص سعی در تأثیرگذاری بر وقایع و موجودات طبیعی دارند (مالینوفسکی، ۱۹۴۸). مارسل موس و آلفرد رادکلیف-براون نیز در آثار خود به نقش جادو و طلسم در سیستم‌های اجتماعی و فرهنگی پرداخته‌اند. موس جادو را بخشی از سیستم‌های اعتقادی و اجتماعی معرفی کرده است (موس، ۱۹۶۲). و رادکلیف-براون عملیات جادویی را در ایجاد همبستگی اجتماعی بررسی می‌کند (رادکلیف-براون، ۱۹۲۲).

جیمز میشل، در آثار خود به بررسی دین عامیانه و خرافات پرداخته است و این پدیده‌ها را از منظرهای مختلف فرهنگی، اجتماعی و تاریخی مورد تحلیل قرار داده است. او به ویژه بر نقش این باورها در زندگی روزمره مردم و تأثیرات آنها بر ساختارهای اجتماعی و فرهنگی تأکید دارد. میچل معتقد است که دین عامیانه و خرافات بخش‌های جدایی‌ناپذیر فرهنگ‌های محلی هستند و به عنوان ابزارهایی برای فهم و مدیریت واقعیت‌های زندگی عمل می‌کنند. میچل دین عامیانه را به عنوان مجموعه‌ای از باورها و اعمالی تعریف می‌کند که در میان مردم عادی رایج است و با دین رسمی و نهادی تفاوت دارد. خرافات نیز به باورها و اعمالی اطلاق می‌شود که از نظر علمی و منطقی بی‌پایه هستند، اما در فرهنگ‌های مختلف اهمیت زیادی دارند. این باورها و اعمال می‌توانند به عنوان ابزاری برای مقابله با بحران‌ها و مدیریت ناامنی‌های اجتماعی عمل کنند. او معتقد است که دین عامیانه و خرافات با تغییرات

اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی سازگار می‌شوند و می‌توانند به شکل‌های جدیدی بروز پیدا کنند. میچل استدلال می‌کند که دین رسمی و دین عامیانه به عنوان دو جنبه مکمل از زندگی دینی افراد عمل می‌کنند. در حالی که دین رسمی بیشتر بر اصول و اعتقادات ساختاریافته تمرکز دارد، دین عامیانه بر نیازها و تجربیات روزمره مردم تکیه می‌کند (میشل، ۲۰۰۵). لیندسا جونز، به عنوان یک محقق در حوزه مطالعات دینی و مردم شناسی، در آثار خود به تحلیل و بررسی دین عامیانه پرداخته است. او دین عامیانه را به عنوان یک بخش اساسی از زندگی دینی مردم عادی مورد توجه قرار می‌دهد و بر اهمیت آن در ساختارهای اجتماعی و فرهنگی جوامع مختلف تأکید می‌کند. جونز معتقد است که دین رسمی بر اصول و اعتقادات ساختاریافته تمرکز دارد، در حالی که دین عامیانه به نیازها و تجربیات روزمره مردم پاسخ می‌دهد و می‌تواند به عنوان پلی بین دین رسمی و زندگی روزمره عمل کند (جونز، ۲۰۰۳). ویلی ارتباط میان دین، جادو و علم را از دیدگاه تاریخی و فرهنگی مورد بررسی قرار می‌دهد. ویلی معتقد است که در دوران مدرن اولیه، مرزهای میان دین و جادو به شدت مبهم بودند. بسیاری از اعمال جادویی در قالب مناسک دینی انجام می‌شدند و جادوگران اغلب نقش‌های دینی را نیز ایفا می‌کردند. او بیان می‌کند که دین و جادو هر دو به عنوان راه‌هایی برای برقراری ارتباط با نیروهای ماوراء طبیعی و مدیریت مشکلات روزمره مورد استفاده قرار می‌گرفتند. ویلی بر این باور است که در دوران مدرن اولیه، جادو و علم نیز به صورت همزمان و هم‌پوشان عمل می‌کردند. بسیاری از افراد ماهر در جادوگری از دانش علمی و طبیعت‌شناسی نیز بهره می‌بردند و تلاش می‌کردند تا از طریق روش‌های علمی به درک بهتری از جهان برسند. او تأکید می‌کند که علم و جادو در اوایل دوران مدرن در انگلستان به عنوان روش‌های مکمل برای فهم و کنترل جهان دیده می‌شدند. او بیان می‌کند که با پیشرفت علم و تغییرات اجتماعی، باورهای جادویی و دینی نیز دستخوش تغییر شدند. با این حال، او تأکید می‌کند که عناصر جادویی همچنان به عنوان بخشی از فرهنگ و دین باقی مانده‌اند و به اشکال جدیدی ظهور کرده‌اند (ویلی، ۲۰۰۵). دیدگاه سوزان گرین‌وود درباره جادو و باورهای جادویی به طور گسترده‌ای در کتاب او با عنوان «مردم شناسی جادو» مورد بررسی قرار گرفته است. گرین‌وود در این کتاب به تحلیل و تبیین جادو از منظر فرهنگی، اجتماعی و روان‌شناختی می‌پردازد و جادو را به عنوان یک جنبه اساسی از تجربه انسانی و فرهنگی معرفی می‌کند و معتقد است که جادو می‌تواند به افراد کمک کند تا با اضطراب‌ها و تنش‌های زندگی روزمره مقابله کنند. او جادو را به عنوان یک روش برای دستیابی به احساس کنترل و قدرت در برابر نیروهای ناشناخته و غیرقابل پیش‌بینی توصیف می‌کند (گرین‌وود، ۲۰۰۹). پاملا مورو و جیمز مایرز تفکر جادویی را به عنوان یک سیستم شناختی معرفی می‌کنند که افراد از آن برای فهم و تفسیر جهان پیرامون خود استفاده می‌کنند. آن‌ها معتقدند که تفکر جادویی به افراد کمک می‌کند تا با عدم قطعیت‌ها و چالش‌های زندگی روزمره مقابله کنند. در جوامعی که عدم قطعیت و خطر بالاست، تفکر جادویی به عنوان یک راهکار روان‌شناختی و اجتماعی برای ایجاد احساس کنترل و اطمینان عمل می‌کند. مورو و مایرز تفکر جادویی را با دین مقایسه کرده و تفاوت‌ها و شباهت‌های آن‌ها را بررسی می‌کنند. در حالی که دین غالباً به نهادها و اعتقادات جمعی و رسمی مرتبط است، جادو معمولاً بیشتر فردی و غیررسمی است. با این حال، هر دو سیستم نقش مهمی در شکل‌دهی به فرهنگ و روان‌شناسی اجتماعی دارند (مورو و مایرز، ۲۰۱۶). سابوتسکی بر این باور است که تفکر جادویی یک بخش اساسی از عملکرد ذهنی انسان است و از دوران کودکی آغاز می‌شود. او معتقد است که کودکان و بزرگسالان از تفکر جادویی برای فهم و کنترل جهان پیرامون خود استفاده می‌کنند، به ویژه در مواجهه با موقعیت‌های نامطمئن و استرس‌زا. سابوتسکی به بررسی مکانیزم‌های روان‌شناختی پشت تفکر جادویی می‌پردازد و توضیح می‌دهد که چگونه افراد از طریق فرآیندهای ذهنی مانند هم‌نشینی و تشابه به باورهای جادویی دست می‌یابند (سابوتسکی، ۲۰۱۰). بیرگیت مایر، آنتروپولوژیست معروف آلمانی، در آثار خود به بررسی مفاهیم مختلف فرهنگی و مذهبی، از جمله جادو و طلسم، پرداخته است. او در کتاب جادو و مدرنیته: «رابطه‌های ظهور و پنهان‌سازی» به تحلیل عمیقی از نحوه واکنش اجتماعات مدرن به جادو و

طلسم می‌پردازد. او بررسی می‌کند که چگونه این عناصر به عنوان اجزایی از فرهنگ معاصر مورد تأثیر قرار می‌گیرند و چگونه در فرآیندهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی نقش دارند. مایر در این کتاب، با استفاده از مطالعات میدانی و نظریه‌های انتقادی، به تبیین چگونگی وارد شدن جادو و طلسم به عنوان مسائل مورد توجه در جوامع مدرن و نقش آن‌ها در تعیین هویت فردی و جمعی پرداخته است (مایر، ۲۰۱۲). ویتفورد کلارک به تحلیل جادو و جادوگری در دوران مدرن پرداخته و این پدیده‌ها را در بستر فرهنگی و اجتماعی معاصر بررسی کرده است. او به ویژه به بررسی تأثیرات جادو بر هویت فردی و گروهی، دین‌داری، و فرهنگ معاصر می‌پردازد. کلارک معتقد است که جادوگری مدرن به عنوان یک واکنش به دنیای پست‌مدرن و پیچیده، و به عنوان ابزاری برای بیان فردیت و اعتراض اجتماعی عمل می‌کند. کلارک تحلیل می‌کند که در دنیای مدرن، جادوگری به عنوان راهی برای تقویت هویت فردی و جمعی مورد استفاده قرار می‌گیرد و به عنوان بخشی از بیان فرهنگی در برابر ساختارهای اجتماعی و فرهنگی غالب عمل می‌کند. جادو و جادوگری به عنوان ابزارهایی برای اعتراض به نهادهای اجتماعی و فرهنگی موجود در نظر گرفته می‌شوند و به افراد اجازه می‌دهند که از طریق آن به نقد و تحلیل وضعیت‌های اجتماعی بپردازند (کلارک، ۲۰۰۷). مرور ادبیات نظری نشان می‌دهد که جادو، طلسم و دعا به عنوان پدیده‌های فرهنگی و اجتماعی، نقش‌های متعددی در جوامع مختلف ایفا می‌کنند. این عناصر نه تنها به عنوان ابزارهایی برای کنترل طبیعت و مواجهه با عدم قطعیت‌ها عمل می‌کنند، بلکه نقش مهمی در تقویت هویت فرهنگی و اجتماعی، انتقال ارزش‌ها و هنجارها، و ایجاد همبستگی اجتماعی دارند.

روش تحقیق

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش کیفی و از نوع مردم‌نگاری می‌باشد. این روش بر پایه جمع‌آوری داده‌ها از طریق مطالعه میدانی (مشاهده و مصاحبه) استوار است. در مطالعه میدانی، پژوهشگر از مشاهده جزئیات آیین‌ها، نحوه اجرای دعاها و باورهای مرتبط استفاده کرده و از طریق مصاحبه‌های عمیق با افراد و گروه‌های مختلف در استان ایلام، به دیدگاه‌ها و تجربیات شخصی آن‌ها دسترسی پیدا کرده است. با توجه به وسعت موضوع و تنوع دیدگاه‌ها، با ۲۰ نفر مصاحبه انجام گرفت. این تعداد مصاحبه با در نظر گرفتن تنوع کافی از نظر نسلی و جنسیتی همراه بود. برای تحلیل تفاوت‌های نسلی، سعی بر این بود که مصاحبه‌شوندگان از نسل‌های مختلف باشند؛ شامل نسل‌های قدیمی‌تر (۶۰ سال به بالا)، و نسل‌های جوان (۱۸-۴۰ سال). نمونه‌گیری این تحقیق از نوع نمونه‌گیری هدفمند است. پژوهشگر به‌طور هدفمند افرادی را انتخاب کرده که از ویژگی‌های خاصی (مانند باور/عدم باور به دعا، جنسیت، سن، تجربه مراجعه به دکانویسان) برخوردار باشند. از آنجا که هدف تحقیق، بررسی تنوع دیدگاه‌ها در رابطه با دعا و دکانویسی می‌باشد، استفاده از این نوع نمونه‌گیری برای به دست آوردن داده‌های غنی و متنوع ضروری به شمار می‌آید. در ادامه داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از شناسایی تم‌ها، الگوها و مفاهیم کلیدی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های تحقیق

تنوع در دیدگاه‌ها نسبت به دعا و دکانویسی

باور به دعا و طلسم یک پدیده پیچیده و چندوجهی است که تحت تأثیر عوامل مختلف اجتماعی، فرهنگی و نسلی قرار دارد. افراد با توجه به تجربیات شخصی و محیط اجتماعی خود، همچنین، نسل‌های مختلف با توجه به تغییرات اجتماعی و فرهنگی، دیدگاه‌های متفاوتی نسبت به دعا و طلسم دارند. تحلیل یافته‌های تحقیق نشان‌دهنده تنوع گسترده‌ای در نگرش افراد نسبت به دعا و دکانویسی

است. برخی به شدت به دعا و دعانویسی اعتقاد دارند و آن را به عنوان راهحلی معنوی و مافوق طبیعی برای مشکلات خود می‌پندارند. در مقابل، گروه دیگری از افراد که به طور شکاکانه به این پدیده نگاه می‌کنند، دعا و طلسم را به عنوان خرافات یا باورهای غیرعلمی قدیمی می‌دانند. همچنین گروهی از افراد نیز در این بین مردد هستند و نه کاملاً به دعا و دعانویسی اعتقاد دارند و نه آن را رد می‌کنند.

مؤمنان به دعا و طلسم: این گروه افرادی هستند که تجربیات شخصی مثبت یا منفی از دعا و طلسم دارند. آن‌ها ممکن است دعا را راهحل مشکلات خود بدانند و به تأثیر آن ایمان داشته باشند. تجربیات آن‌ها معمولاً شامل داستان‌های شخصی از موفقیت‌ها یا شکست‌های مرتبط با دعا و طلسم است. دعا و طلسم به عنوان ابزارهایی برای دستیابی به کنترل بیشتر بر زندگی و مشکلات شخصی‌شان تلقی می‌شوند. این افراد اغلب معتقدند که دعا می‌تواند نیرویی ماورایی را فعال کند که در حل مشکلات روزمره‌شان کمک می‌کند. در این خصوص فاطمه می‌گوید: «برادری دارم که ۱۲ اعتیاد داشت و هر کاری می‌کردیم ترک نمی‌کرد حتی چندین بار هم بردیمش کمپ، ولی دوباره می‌رفت سراغ مواد. برادرم آدم مذهبی نبود ولی به دعا و دعانویسی خیلی اعتقاد داشت تا اینکه یه روز تصمیم گرفتم از این روش برای ترکش استفاده کنم. یه روز صدش زد و بهش گفتم رفتم پیش یه دعانویس و بهم گفت اگر برادرت مواد رو کنار نزاره زنده نمی‌می‌مونه، با شنیدن این حرف جا خورد و بهم گفت یه زنگ بزن به دعانویسه بگو چکار کنم، منم که اصلاً دعانویسی در کار نبود گفتم دعانویسه گفته هرچند سخته ولی می‌تونم ترک کنی، حرفام روش تأثیر گذاشت و تصمیم گرفت ترک کنه، اوایل خیلی بهش سخت گذشت ولی بالاخره موفق شد و الان بیش از ۵ ساله ترک کرده و هر سری میاد بهم میگه دعانویسه دیگه چیزی در مورد من بهت نگفته، یا بعضی وقتا میاد میگم به اون دعانویسه بگو فلان کار رو برام انجام بده و از این چیزا».

بی‌اعتقادان به دعا و طلسم: این افراد معمولاً نگاه شکاکانه‌ای به دعا و طلسم دارند. پاسخ‌هایشان شامل نگرش‌های علمی و منطقی است و اغلب به عنوان «خرافات» به دعا و طلسم نگاه می‌کنند. برای بی‌اعتقادان این پدیده‌ها بیشتر به عنوان باورهای قدیمی و غیرعلمی تلقی می‌شوند که در جامعه مدرن جایگاهی ندارند. این افراد معتقدند که حل مشکلات باید از طریق روش‌های علمی و منطقی باشد.

مرددین: در متن، معمولاً این گروه کسانی هستند که نه دعا را رد می‌کنند و نه قبول دارند. طی یکی از مصاحبه‌ها، معلمی اعلام کرد که به طلسم نه اعتقاد دارد و نه بی‌اعتقاد است. این نقطه نشان‌دهنده وجود دیدگاه‌های متفاوت و تعاملات اجتماعی در موضوع دعانویسی است.

تفاوت‌های نسلی و جنسیتی

نسل قدیم: این گروه بیشتر به دعا و طلسم معتقدند و این باورها معمولاً ریشه در تربیت و فرهنگ سنتی‌شان دارند. آن‌ها دعا را بخشی از زندگی معنوی خود می‌دانند و آن را به عنوان راهی برای تعامل با خدا و نیروهای ماورایی می‌بینند.

نسل جوان: این گروه معمولاً کمتر به دعا و طلسم اعتقاد دارند و نگرش علمی‌تری به زندگی دارند. آن‌ها معتقدند که موفقیت و شکست به عوامل قابل اندازه‌گیری و علمی بستگی دارد و دعا را به عنوان چیزی غیرمنطقی و بی‌اهمیت تلقی می‌کنند.

یافته‌ها نشان‌دهنده وجود تفاوت‌های نسلی در نگرش به دعا و دعانویسی هستند. نسل قدیمی‌تر به شدت به دعا اعتقاد دارد و این باورها را از فرهنگ سنتی خود به ارث برده است. در مقابل، نسل جوان تمایل بیشتری به روش‌های علمی و منطقی دارد و دعا را به عنوان یک مفهوم کهنه و غیرمنطقی می‌پندارد. این تفاوت‌های نسلی با دیدگاه‌های ویلی و گرین وود نیز تطابق دارد. ویلی (۲۰۰۵) معتقد است که باورهای معنوی و دینی در طول زمان و تحت تأثیر تغییرات اجتماعی و فرهنگی دچار دگرگونی می‌شوند. سوزان

گرین وود (۲۰۰۹) نیز به بررسی این موضوع پرداخته که چگونه تغییرات اجتماعی مانند شهرنشینی و جهانی‌سازی بر روی باورهای سنتی افراد تأثیر می‌گذارد و آن‌ها را به سمت استفاده از ابزارهای علمی و منطقی برای حل مشکلات سوق می‌دهد این تنوع دیدگاه‌ها را می‌توان با مطالعات جیمز میشل (۲۰۰۵) و لیندسا جونز (۲۰۰۳) نیز مقایسه کرد. میشل به بررسی باورهای مذهبی پرداخته و نشان داده است که چگونه باورهای مذهبی از نسلی به نسل دیگر دچار تغییر می‌شود، همان‌طور که در این تحقیق نیز نسل جوان نسبت به دعا و طلسم نگرش متفاوت‌تری دارند و بیشتر به روش‌های علمی اعتقاد دارند.

جنسیت: مطالعه میدانی نشان می‌دهد که در شهر ایلام زنان بیشتر از مردان به دعا اعتقاد دارند و بیشتر مراجعه کنندگان به دعانویسان را زنان و دختران تشکیل می‌دهند. گرایش بیشتر زنان نسبت به دعا و دعانویسی در مقایسه با مردان می‌تواند دلایل متعدد اجتماعی، فرهنگی، روانی و تاریخی داشته باشد. در جامعه مورد مطالعه، زنان به عنوان مراقبت‌کنندگان اصلی خانواده شناخته می‌شوند و به همین دلیل، در مواقع بحران یا بیماری، بیشتر به دنبال راه‌های معنوی و دعا برای محافظت از عزیزان خود هستند. توران در این زمینه می‌گوید «به روز دیدیم پسر خلی ناراحت و همش تو خودش، هر چه بهش گفتم چته، چیزی بهم نگفت، منم که خیلی نگرانش شده بودم سریع رفتم پیش یه دعانویس که خیلی وقته می‌شناسمش و مشکل پسرمو بهش گفتم، اونم دعایی براش نوشت و گفت بدون اینکه بفهمه بزار داخل متکا یا جایی خوابش». علاوه بر این، زنان به دلیل تجربه‌های متفاوتی که از زندگی دارند، ممکن است بیشتر به دنبال تسکین روحی و معنوی از طریق دعا باشند. به عنوان مثال، تجربه‌های مرتبط با بارداری، زایمان و مراقبت از کودکان می‌تواند نیاز به حمایت معنوی را افزایش دهد. یا زمانی که زنان تحت فشارهای بیشتری قرار دارند یا با تبعیض‌های اجتماعی مواجه هستند، بیشتر به دنبال حمایت معنوی از طریق دعا و دعانویسی باشند. ریحانه ۳۵ ساله که هنوز مجرد است می‌گوید «همش نسبت به آینده نگرانم نمی‌دونم چرا شوهر نمیکنم، بیشتر وقتا ناراحت و غمگین میشم، مادرم همش نگران منه، به خاطر همین چندین بار رفتم پیش دعانویس، البته تا الان پیش دعانویس‌های زیادی رفتم، بعضی از اونا میگن یه نفر بختتو بسته، یه نفر دیگه میگه به زودی واست خواستگار میاد. تا الان که نیومده، ولی همین که این حرفا رو می‌شنوم بازم دوباره امیدوارم می‌شم». این موضوع با تحقیقات گوستاو بناویدز (۱۹۹۸). همخوانی دارد که نشان داده است زنان به دلیل نقش‌های مراقبتی و خانواده‌محور خود، بیشتر به دنبال راهکارهای معنوی برای مواجهه با مشکلات روزمره هستند. در واقع، بناویدز معتقد است که در جوامع سنتی، زنان به واسطه نقش خود به عنوان «محافظان خانواده» بیشتر به سمت باورهای معنوی و دینی سوق پیدا می‌کنند. در این رابطه، پژوهش‌های متعددی به بررسی این موضوع پرداخته‌اند که زنان ممکن است به دلیل تجربه‌های متفاوت زندگی، بیشتر به دنبال تسکین روحی و معنوی از طریق دعا باشند. یکی از منابع معتبر در این زمینه مقاله‌ای از لیس میلر است که در آن به بررسی نقش دعا و معنویت در زندگی زنان پرداخته شده است (میلر، ۲۰۰۵). هریس و ویلکنیز نیز به بررسی تفاوت‌های جنسیتی در استفاده از دعا و مقابله معنوی با استرس پرداخته است. محققان بر این باورند که زنان به دلیل تجربه‌های اجتماعی و فرهنگی متفاوت، ممکن است بیشتر از مردان از دعا به عنوان ابزاری برای مقابله با مشکلات استفاده کنند. نتایج نشان می‌دهند که زنان به طور کلی بیشتر از مردان به دعا و روش‌های معنوی روی می‌آورند تا از استرس‌رهای یابند و حمایت عاطفی پیدا کنند (هریس و ویلکنیز، ۲۰۰۴).

دلایل مراجعه به دعانویس

مراجعه به دعا نویس برای حل مشکلات و انواع گرفتاری‌های روزمره، یافتن دلایل شکست‌ها و ناکامی‌ها، بیماری جسمی و روحی و درمان آنها، یک پدیده فرهنگی ریشه‌دار در استان ایلام است. این پدیده نشان‌دهنده نقش مهمی است که باورها و اعتقادات

مذهبی و فرهنگی در مواجهه با مشکلات مختلف ایفا می‌کنند. در جامعه مذکور، دعا نویس به عنوان یک واسطه بین افراد و قدرت‌های مافوق‌الطبیعه عمل می‌کند و افراد به او به عنوان یک منبع قدرت و شفابخشی و باز کردن بسیاری از گره‌ها نگرسته و اعتماد می‌کنند.

دعا به عنوان راه حل مشکلات روزمره

یکی از یافته‌های مهم این تحقیق، باور افراد به تأثیر دعا و دعانویسی در حل مشکلات روزمره است. این افراد اعتقاد دارند که دعا و طلسم می‌تواند کنترل بیشتری بر زندگی آنها فراهم کند و به ویژه در شرایط بحران یا ناکامی، دعا را به عنوان ابزاری برای مدیریت این بحران‌ها به کار می‌گیرند. یافته‌های این تحقیق حاکی از آن است که افراد برای حل مشکلات روزمره‌شان به دعا روی می‌آورند. این مشکلات ممکن است در حوزه‌های مختلف زندگی مانند مسائل کشاورزی، دامپروری، ازدواج، فرزندآوری، سرقت اموال، کسب و کار، و مسائل شخصی و خانوادگی و بیماری‌های روحی و روانی باشد. این موضوع به وضوح نشان می‌دهد که دعا به عنوان یک راه حل ساده و قابل دسترس برای مشکلات پیچیده و ناامیدکننده در نظر گرفته می‌شود و مردم به دنبال راه حل‌هایی هستند که بتوانند از طریق دعا به اهداف خود برسند. اطلاعات بدست آمده بیانگر آن است که دعا به عنوان یک مکانیسم فرهنگی برای مواجهه با مشکلات و دغدغه‌های روزمره در زندگی افراد استفاده می‌شود. این مکانیسم می‌تواند نتایج مختلفی داشته باشد، از جمله موفقیت یا شکست، و در برخی موارد حتی می‌تواند خطرناک باشد. اعتقادات و تجربیات فردی در مورد دعا نیز بسیار متناقض است و بسته به موقعیت و شرایط فردی متفاوت است. این باور با دیدگاه‌های رونالد استایرز (۲۰۰۴) درباره اهمیت دعا در زندگی روزمره همخوانی دارد. استایرز دعا را به عنوان یک مکانیزم فرهنگی و اجتماعی می‌داند که در مواقعی که ابزارهای علمی و منطقی ناتوان از ارائه راه حل هستند، به افراد احساس امنیت و کنترل می‌بخشد.

بیماری‌های روحی و روانی

مردم اغلب برای بیماری‌های روحی و روانی نظیر افسردگی، روان پریشی، غم و اندوه، و اضطراب به دعا نویس مراجعه می‌کنند. بیماری‌هایی که پیدا کردن علتشان و مداوا شدنشان زمان طولانی می‌طلبد و همین امر افراد را بی‌صبر و بی‌طاقت می‌کند و بیماران و خانواده‌هایشان به دنبال راه حل‌های سریع‌تر و جادویی می‌گردند. افسردگی یا افسردگی بعد از زایمان، غمگین و اندوهگین بودن ناشی از غم از دست دادن فرزند، همسر و یا عزیزی. روان پریشی و یا حتی زنی که در آستانه وضع حمل قرار دارد و برای وضع حمل راحت و بی‌دردسر دعا‌های زیادی را توصیه می‌کنند. دختر جوانی دچار افسردگی شدید شده بود و تحت درمان روانپزشک قرار داشت ولی خانواده‌اش برای درمان سریع‌تر به دعانویس مراجعه کرده بودند. دعانویس گفته بود که به همراه یک قرآن او را به زیارت امامزاده ببرند در حالی که قرآن را به سینه گرفته برای شفای دخترشان دعا کنند. مثال دیگر اینکه پسر جوان ۱۹ ساله‌ای که دچار لکنت زبان بود و همیشه مورد تمسخر آشنایان و اطرافیانش بوده به مرور منزوی و بی‌حوصله و جمع‌گریز شده بود و فقط در اتاقش به سر می‌برد. این انزوا خانواده‌اش را ناراحت کرده بود و آنها هم برای اینکه حال پسرشان خوب شود به دعانویس مراجعه کرده بودند و فرد دعانویس گفته بود که تمام اطرافیان شما و پسران بدخواه شما هستند و همیشه بدی و بیماری برای شما می‌خواهند و بهتر است که از آن شهر بروید و مهاجرت کنید. خانواده هم همین کار را انجام دادند و به شهر دیگری نقل مکان کردند و رفته‌رفته حال پسرشان بهتر شد. برای دختری که افسردگی داشت زیارت امامزاده را توصیه کردند و برای پسر منزوی هم مهاجرت به شهر جدید را توصیه کردند. جدا از دعا و طلسم، این دو راهکار را معمولاً بسیاری از روانپزشکان برای بهتر شدن حال دیگران توصیه می‌کنند، با این فرق

که روانپزشکان خیلی ساده و گذری تجویز می‌کنند ولی دعانویسان با آوردن آداب‌های خاص و پیچیده کردن اعمال خاص آن را جادویی می‌کنند.

چشم زخم

عموماً اشخاص صاحب چشم شور از سوی اهالی هر منطقه شناخته شده هستند و به جهت در امان ماندن از آسیب‌های چشم شور، دعایی مکتوب که توسط دعانویس محلی نوشته شده را به همراه یک عدد مهره آبی و مقداری نمک و اسپند، لای پارچه ای آبی پیچیده و آن را به همراه خود داشتند. هرگاه شخصی بطور ناگهانی دچار ضرر و زیانی شود علت آن را ناشی از چشم شور می‌دانند. به همین دلیل نزد ملایی می‌روند تا دعایی برای دفع چشم زخم انجام دهد. بنابر نظر شخص دعانویس، گاهی اوقات دعا را به همراه مقداری اسپند روی آتش می‌ریزند و آن در کل خانه، دور سر افراد منزل، دام‌ها و وسایل می‌چرخانند. توصیه دیگر این است که دعا را بصورت مثلی شکل در پارچه سبزی پیچیده و به لباس شخص مورد نظر مورد نظر نصب کرده، یا در بین وسایل و اتاقش به دور از چشم دیگران قرار می‌دهند.

فشارهای اجتماعی و ناتوانی در حل مشکلات

دعا و دعانویسی گاهی تحت تأثیر فشارهای اجتماعی و خانوادگی انجام می‌شود. در این خصوص زینب که چند سال پیش ۴ تا دختر داشته بود و چون شوهرش تک پسر بود توسط خواهر و مادر شوهرش تحت فشار بود که باید برایمان نوه پسر بیاری اما او می‌ترسید که نکند باز حامله شود و دختر بیاورد، به خاطر همین می‌خواست که دیگر بچه‌دار نشود اما همواره مورد طعنه و سرزنش قرار می‌گرفت به خاطر همین خیلی ناراحت بود، به پیشنهاد خواهر شوهرش تصمیم گرفت پیش یک دعانویس برود تا برایش دعا کند و طالع او را ببیند که آیا بچه بعدی پسر است یا نه؟ علاوه بر این، افراد به‌خاطر ناتوانی در حل مشکلات به دعا و دعانویس مراجعه می‌کنند. دعا برای بچه‌دار شدن، پسردار شدن، رسیدن به عشق و پیدا کردن اشیاء گمشده و غیره.

مشکلات خانوادگی و اجتماعی

برای مشکلاتی نظیر عدم توانایی در ازدواج یا ناتوانی در برقراری روابط اجتماعی، افراد به دعا نویس مراجعه می‌کنند. دعا نویس با ارائه توضیحات و توصیه‌های خاص، به نوعی نقش مشاور را ایفا می‌کند. به عنوان مثال، خانواده‌ای که هر کاری می‌کنند پسر ۴۵ ساله آنها قادر به ازدواج نیست با اینکه همه‌ی شرایط تشکیل خانواده را دارد. چند باری با خانواده‌اش برای خواستگاری اقدام کرده اما بعد از چند روز پشیمان شده و وقتی دلیلش را از او می‌پرسیدند می‌گفت که هر کاری می‌کنم نمی‌شود و احساس ترس و ناتوانی بر او غلبه می‌کند. به خاطر همین این موضوع برای خانواده‌اش مهم بوده و او را پیش یک دعا نویس برده بودند و دعا نویس گفته بود که احتمال دارد پسر شما ناتوان جنسی باشد به خاطر همین احساس ترس می‌کند و به جنس مخالف کشش ندارد. خانواده از دعانویس خواسته بودند که برای بهبود پسرشان دعایی بنویسد. دعانویس هم گفته بود که برایش دعا می‌نویسد اما بهتر است بعد از آن او را پیش متخصص ببرند تا با دارو و دوا مشکلش را حل کند.

مشکلات کودکان

والدین برای مشکلات کودکان نظیر گریه‌های بی‌وقفه و بی‌قراری، زردی، بی‌خوابی و ... به دعا نویس مراجعه می‌کنند. زن و شوهری بودند که تقریباً ۱ ماهی است صاحب فرزند پسر شده‌اند و پسر آنها مدام گریه و بی‌طاقتی می‌کند و آنها را کلافه کرده است. به پیشنهاد خانواده‌شان به دعا نویس مراجعه کرده بودند و دعا نویس هم برای سلامتی بچه آنها دعا نوشته بود و آن را داخل برگ سبز گذاشته و توصیه کرده بود که با یک سنجاق کوچک آن را به لباس بچه وصل کنند. بعد گفته بود که یکی از لباس‌های بچه‌شان را به درخت کنار ببندند تا به مرور بچه آرام و ساکت می‌شود. دعا نویس با ارائه دعاهایی که به لباس کودک وصل می‌شود یا با توصیه به بستن لباس کودک به درخت، سعی در حل مشکل دارد.

مراسم ترجمان

در گذشته یکی از روش‌های درمان افراد جن زده برگزاری مراسم ترجمان بوده است. بدین صورت که ملا یا دعانویس و فرد جن زده وارد سیاه چادر می‌شدند و دعانویس تمام مدخل‌های سیاه چادر را می‌بست. سپس سید دعانویس خروسی (برای بیمار مرد) و یا مرغی (برای بیمار که زن بود) در داخل سیاه چادر ذبح می‌کرد و خون آنها را به صورت فرد جن زده می‌مالید و در ادامه با خواندن اوراد بخصوصی اجنه را احضار می‌کرد. این مراسم گاهاً تا هفت شبانه به طول انجامیده است. در این فاصله برخی از حاضرین که بیرون از سیاه چادر بودند بیان داشتند که در حین مراسم ترجمان صداهای عجیب و غریب مانند شکستن شدن ظرف و ظروف، وسایل خانه و ... به گوش می‌رسید که بعدها دعانویس به آنها گفته بود که کار اجنبه بوده است. در برخی موارد هم ملا و هم فرد جن زده در زمان احضار اجنه از حال می‌رفتند و بی‌هوش می‌شدند. در برخی جاهای دیگر استان ایلام تفاوت‌های در روش کار دعانویس وجود دارد بدین ترتیب که در شهر ایلام برای مداوای افراد جن زده، دعا نویس یا شخص جن گیر اقدام به احضار جن می‌کرد. برای این امر مقداری آب را در یک ظرف مانند تشت یا سطل ریخته و بیمار را کنار آن قرار داده و یک پوشش ضخیم مانند جاجیم، پتو یا هر پارچه‌ی ضخیم که بتواند ظرف و اطراف آن را بپوشاند، بر روی سطل انداخته و اوراد و دعاهایی می‌خواند که برای عوام نامفهوم بوده و با پایان یافتن ادعیه و اوراد آب سطل را داخل یک بطری شیشه‌ای ریخته و درب آن را محکم بسته و در جایی آن را در زمین دفن می‌کرد و بیمار به هیچ وجه نباید از آن منطقه عبور کرده و یا به آن نزدیک می‌شد.

استفاده از دعا در موارد نامطلوب یا مضر

برخی دعاها برای مقاصد مخرب مانند مرگ افراد یا بستن بخت و اقبال دیگران استفاده می‌شود که می‌تواند عواقب نامطلوب داشته باشد. این نوع دعاها نشان‌دهنده استفاده دعا و روش‌های مختلف برای رسیدن به اهداف شخصی است. در برخی از مصاحبه‌ها، اطلاع‌دهندگان به تأثیرات منفی دعانویسی و طلسم‌های بد اشاره می‌شود که باعث اختلافات خانوادگی و جدایی‌ها شده‌اند. این نشان می‌دهد که دعانویسی می‌تواند نتایج متفاوتی داشته باشد و همیشه مثبت نیست و نشان‌دهنده جنبه تاریک و خطرناک دعا و دعانویسی است.

انواع دعاها و کاربرد آنها

دعای رزق و روزی: برای رفع مشکلات مالی.
دعای بخت‌گشایی: برای تسهیل ازدواج.

دعای بستن بخت: برای جلوگیری از ازدواج دیگران.
دعای بچه‌دار شدن: برای افزایش باروری.
دعای جدایی زن و شوهر: برای ایجاد جدایی بین زوجها.
دعای جذب: برای جلب توجه و جذب دیگران.

نحوه اجرای دعاها

هر یک از دعاها با روش خاصی اجرا می‌شوند:

دعای رزق و روزی: نوشتن آیه قرآنی روی کاغذ و گذاشتن آن در خانه. دعاهای رزق و روزی که افراد در زمینه مالی و اقتصادی به دنبال تقویت آن هستند، معمولاً با استفاده از آیات قرآنی و عناصر طبیعی (مانند برنج یا گندم) تقویت می‌شود. این دعاها به فرد اعتبار و روابط اجتماعی قوی‌تری را اعطا می‌کنند.

دعای بخت‌گشایی: نوشتن اسم و مادر فرد مورد نظر روی کاغذ و چال کردن آن زیر درخت دائم سبز. برای تسهیل در یافتن شریک زندگی، افراد از دعاهایی استفاده می‌کنند که عناصری مانند نام فرد مورد نظر و دستمال قرمز را به کار می‌برند. این عملکرد به آن‌ها کمک می‌کند تا در جامعه مورد توجه قرار گیرند و روابط اجتماعی قوی‌تری را برقرار کنند.

دعای بستن بخت: استفاده از قفل بسته، موی بز و سرمه، و چال کردن آنها در مکان‌های خاص. دعاهای بستن بخت و اقبال که اغلب هزینه‌های زیادی را در پی دارند، به دعا نویس اجازه می‌دهد که از طریق مواردی مانند قفل بسته، موی بز و سرمه، به شخصی کنترل شده یا تأثیرگذار برای مقاصد خاص استفاده کند، مانند جدا کردن یک زوج از هم یا جلب توجه یک فرد خاص.

دعای بچه‌دار شدن: گذاشتن تخم غاز و موی سگ در جایی از خانه. دعاهای بچه‌دار شدن که با اجرای آداب خاصی مانند گذاشتن تخم غاز و موی سگ در یک محل مقدس، به افراد اعتبار و بلوغ را ارائه می‌دهد.

دعای جدایی زن و شوهر: مراجعه به دعا نویس برای انجام دعا.

دعای جذب: استفاده از مهره مار یا ناموس گفتار.

مکان‌ها و وسایل مورد استفاده در دعاها

مکان‌ها و وسایل خاصی در اجرای دعاها نقش دارند:

مکان‌ها: خانه، زیر درخت دائم سبز، قبرستان، کوه، زمین کشاورزی و غیره.

وسایل: آیه قرآنی، اسپند، برنج، گندم، دستمال قرمز، قفل بسته، موی بز، سرمه، تخم غاز، موی سگ، مهره مار، ناموس گفتار، نعل اسب، موم عسل، فلزات خاص، دندان گرگ، پوست آهو، ناخن گربه، بدن پودر شده مورچه، پرتاووس.

الگوها و نمادها

نمادهای دینی و معنوی

آیه قرآنی: نماد راهنمایی و معنویت در دعاهای مرتبط با رزق روزی.
دستمال قرمز: نمادی از عشق و ارتباط در دعاهای بخت‌گشایی.

استفاده از آیات قرآنی و دستمال قرمز به عنوان نمادهایی از اعتقادات دینی و معنویت در دعاها می باشد.

عناصر طبیعی و مکان‌ها

درخت دائم سبز: نماد ثبات و باروری در دعا‌های بخت گشایی.
قبرستان و کوه: نمادهای مرتبط با روحانیت و قدرت در دعا‌های بستن بخت دیگران.
استفاده از درخت دائم سبز، قبرستان و کوه به عنوان نمادهایی از نیروی طبیعت و مکان‌های مقدس برای انجام دعاها به شمار می رود.

عناصر طبیعی و زیرساختی

نعل اسب، موم عسل، فلزات خاص، دندان گرگ، پوست آهو و ...: عناصری که به عنوان وسایل و ابزار در دعانویسی استفاده می‌شوند و نمادهای قدرت و معنویت در دعاها هستند. استفاده از عناصر مختلف مانند نعل اسب یا پوست آهو به عنوان وسایلی که نقش مهمی در انجام دعاها ایفا می‌کنند و نمایانگر قدرت و تأثیر آنهاست.

عناصر مرتبط با انسان و جامعه

ناموس گفتار و مهره مار: نمادهای مرتبط با تأثیر گذاری بر افراد یا جذب آنها در دعا‌های جذب.

انواع دعا نویسان

دعانویسان ثابت: این دعا نویسان محل کار مشخصی دارند که مردم می‌توانند به آنها مراجعه کنند. این نوع دعا نویسان با داشتن آدرس ثابت، امکان دسترسی آسان‌تری برای مراجعه‌کنندگان فراهم می‌کنند و به همین دلیل بیشتر کار خود را در اتاقی که در داخل خیاط خانه باشد، یا در پارکینگ خانه یا در محل کسب و کار خود (مغازه) انجام می‌دهند.

سیدهای سیار: این گروه از دعانویسان و سیدها از شهری به شهر دیگر، از روستایی به روستای دیگر سفر می‌کنند و به صورت خانه به خانه خدمات خود را ارائه می‌دهند. در روستاها زنگ و درب خانه‌ها را می‌زند و علاوه بر کمک و صدقه ای که به آنها داده می‌شود، کسی که درخواست دعا و یا فال داشته باشد او را به خانه دعوت می‌کند. گاهی خود آنها از مردم می‌پرسند که آیا مشکلی دارند یا نیاز به فال‌گیری دارند. در روایت‌های مردمی، دعا نویسان به عنوان افرادی که می‌توانند مشکلات را حل کنند و بدیاری‌ها را از بین ببرند، معرفی می‌شوند. برای مثال، زن مسنی به نام فاطمه به این نکته اشاره کرد سیدی (دعانویس) با نوشتن دعا و دادن راهکارهایی باعث بهبود اوضاع مالی و جسمی خانواده‌ای شده است. در گذشته، تعداد این نوع دعانویسان بیشتر بوده، اما امروزه کمتر به چشم می‌آیند. بیشتر این سیدها مربوط به شهرستان دهلران می‌باشند آنها در طول سال چندین بار به شهرها و روستاهای مختلف استان ایلام می‌روند تا علاوه بر کمک‌ها و صدقه‌های که دریافت می‌کنند کار دعانویسی را هم انجام دهند.

دعانویسان در فضای مجازی: امروزه با پیشرفت رسانه‌ها و فضای مجازی، برخی از دعا نویسان از طریق صفحات اینستاگرام و دیگر شبکه‌های اجتماعی خدمات خود را ارائه می‌دهند و حتی می‌توانند خدمات خود را بدون ملاقات حضوری ارائه دهند. این تغییرات نشان‌دهنده انطباق دعا نویسان با فناوری‌های جدید و بهره‌گیری از امکانات رسانه‌ای است. این دعا نویسان معمولاً با استفاده از تبلیغات آنلاین و همکاری با بلاگرها و بازیگران مشهور، خود را معرفی می‌کنند.

دعانویسان در مکان‌های عمومی: برخی دعا نویسان با گشتن در پارک‌ها، مناطق تفریحی، کافه‌ها و رستوران‌ها، به مردم پیشنهاد می‌دهند که فال آنها را بگیرند یا دعایی برایشان بنویسند. این دعا نویسان اغلب به دنبال مشتریان جدید هستند و خدمات خود را به صورت حضوری و در مکان‌های عمومی ارائه می‌دهند.

پیچیدگی و جذابیت اعمال دعانویسان

دعانویسان در جامعه مورد مطالعه به عنوان افرادی مورد اعتماد شناخته می‌شوند که مردم در مواقع بحران و مشکلات به آنها مراجعه می‌کنند. این نقش آنها به عنوان واسطه‌ای بین مشکلات روزمره و راه‌حل‌های معنوی و مذهبی باعث می‌شود که مردم به آنها اعتماد کنند و به دنبال کمک‌هایشان باشند. آنها با ارائه خدمات مختلف از جمله فال‌گیری، دعا نویسی و مشاوره، نقش مهمی در حل مشکلات روانی، اجتماعی و گاهی فیزیکی افراد دارند. روش‌های مختلف دعا نویسان و نحوه ارائه خدمات آنها، نشان‌دهنده تنوع و گستردگی این پدیده در جامعه مورد مطالعه است. با وجود پیشرفت‌های تکنولوژیکی و تغییرات اجتماعی، نقش دعا نویسان همچنان در جامعه پابرجاست. این امر بیانگر آن است که دعا نویسان، با ترکیب روش‌های سنتی و مدرن، همچنان به عنوان یک عنصر مهم در فرهنگ و باورهای مردم باقی مانده‌اند. دعانویسان با استفاده از آداب و رسوم پیچیده و غیر عادی، تجربه‌های افراد را جادویی و مؤثرتر می‌کنند. این پیچیدگی اعمال، به افراد اطمینان می‌دهد که درمانشان ویژه و مؤثر است. از این منظر، تفاوت اساسی بین مراجعه به دعانویس و روانپزشک در این است که روانپزشکان روش‌های علمی و مستند را برای درمان ارائه می‌دهند، در حالی که دعانویسان با استفاده از آداب و رسوم و اعمال پیچیده، به درمان می‌پردازند. این پیچیدگی اعمال و استفاده از روش‌های غیر معمول، به آنها جاذبه و قدرت بیشتری در چشم مردم می‌بخشد. مراجعه به دعا نویس در جامعه مورد مطالعه، به دلیل ترکیب عمیق باورهای مذهبی و فرهنگی با نیازهای روانی و عاطفی افراد، یک عمل معمول و قابل درک است. مطالعه میدانی ما، بیانگر آن است که بسیاری از مردم همچنان ترجیح می‌دهند در مورد بسیاری از بیماری‌های روحی و روانی به حای روانشناس و روانپزشک به دعانویسان مراجعه کنند که این امر می‌تواند ناشی از مسئله اعتماد، دسترسی آسان و کم هزینه، ترس از برچسب زنی و قضاوت اجتماعی، تجربه‌های موفق گذشته، نگرش مذهبی و روش‌های تلفیقی درمان باشد. در میان مردم شهر ایلام، اعتماد به دعانویسان و اعتقاد به قدرت‌های فوق‌طبیعی از دیرباز وجود داشته و جزئی از فرهنگ و سنت‌های این جامعه شده است. این اعتماد فرهنگی می‌تواند باعث شود که افراد به جای مراجعه به روانشناسان و روانپزشکان که ممکن است با آنها آشنایی کافی نداشته باشند، به دعانویسان مراجعه کنند. مراجعه به دعانویسان ممکن است هزینه کمتری نسبت به جلسات روانشناسی و روانپزشکی داشته باشد و همچنین در بسیاری از مناطق، دسترسی به دعانویسان راحت‌تر از دسترسی به متخصصان سلامت روان باشد این عامل می‌تواند نقش مهمی در تصمیم‌گیری افراد برای مراجعه به دعانویسان ایفا کند. علاوه بر این، مراجعه به روانشناس یا روانپزشک ممکن است با برچسب‌های منفی و قضاوت‌های اجتماعی همراه باشد. افراد ممکن است از ترس قضاوت دیگران و برچسب خوردن به عنوان "بیمار روانی"، ترجیح دهند به دعانویس مراجعه کنند که در جامعه مقبول‌تر است. زهرا در این زمینه می‌گوید: «رفتن پیش دعانویس راحت‌تر از رفتن پیش یه روان شناس است، من خودم یه بار افسردگی شدید گرفتم، حتی چندبار هم به خودکشی فکر می‌کردم، یه داداش دارم تحصیل کرده است چندبار به شوهر گفت ببرش پیش یه روانشناس ولی من قبول نکردم، گفتم کسی اونجا منو می‌بیند بعد بهم میگن «شیط شده» یعنی دیوانه شده، به همین خاطر نرفتم، ولی مادرم رفت پیش یه دعانویس یه دعایی برام نوشته بود». یکی دیگر از دلایل مراجعه به دعانویسان این است که بسیاری از افراد ممکن است تجربه‌های موفق از مراجعه به آنها داشته

باشند و بر اساس این تجربه‌ها، دوباره به آن‌ها مراجعه کنند. این تجربیات موفق می‌تواند اعتماد بیشتری به دعانویسان ایجاد کند و افراد را از مراجعه به روانشناسان و روانپزشکان بی‌نیاز کند. از طرفی دیگر، دعا و دعانویسی به عنوان بخشی از ایمان و اعتقادات مذهبی و معنوی بسیاری از افراد است. این نگرش مذهبی می‌تواند باعث شود که افراد به جای جستجوی راه‌حل‌های علمی و پزشکی، به دعانویسان به عنوان نمایندگان قدرت‌های ماوراءالطبیعه و معنوی مراجعه کنند. برخی افراد ممکن است به دنبال روش‌های تلفیقی درمان باشند که شامل هم درمان‌های سنتی و معنوی و هم درمان‌های علمی و پزشکی باشد. در چنین شرایطی، دعانویسان می‌توانند بخشی از این روش‌های تلفیقی باشند و افراد به موازات مراجعه به روانشناسان و روانپزشکان، از خدمات آن‌ها نیز بهره ببرند.

دلایل تداوم دعانویسی

در دنیای مدرن به رغم پیشرفت‌های علمی و فناوری، دلایل تداوم دعانویسی و مراجعه به دعانویسان در شهر استان ایلام به عواملی روان‌شناختی، اجتماعی، و فرهنگی مرتبط است. در اینجا به برخی از این دلایل اشاره می‌شود:

نیاز به آرامش و امید: دعانویسی به عنوان یک ابزار برای پیدا کردن آرامش، امید و تسلی در مواقع بحران و عدم اطمینان در زندگی مدرن مورد استفاده قرار می‌گیرد. افراد به دنبال راهی برای مواجهه با مشکلات و استرس‌های روزمره هستند و دعانویسی می‌تواند به عنوان یک روش معنوی برای جستجوی حمایت و تسکین عمل کند.

جایگاه روان‌شناختی: دعانویسی می‌تواند به عنوان یک ابزار روان‌شناختی برای مدیریت اضطراب و احساسات منفی عمل کند. نوشتن دعاها و افکار می‌تواند به فرد کمک کند تا احساسات خود را سازماندهی کرده و به دنبال آرامش و کنترل بر وضعیت‌های دشوار باشد. دین و جادو ممکن است به ابعاد غیرقابل اندازه‌گیری از تجربه انسانی مانند احساسات و تجربیات معنوی توجه کنند که علم به دلیل محدودیت‌های روش‌شناختی و متدولوژیکی نمی‌تواند به آن‌ها پردازد.

حس کنترل و قدرت: جادو و دعا می‌تواند به افراد حس کنترل و قدرت بر زندگی و محیط اطرافشان بدهند. این احساس کنترل به‌ویژه در شرایطی که افراد احساس ناتوانی یا بی‌قدرتی می‌کنند، می‌تواند بسیار ارزشمند باشد.

جذب مشتری و سود اقتصادی: در برخی موارد، دعانویسی به عنوان یک فعالیت تجاری نیز مورد توجه قرار می‌گیرد. مشاغل و افراد ممکن است از نیاز به دعا و جادو برای جذب مشتریان و کسب درآمد استفاده کنند. این عمل ممکن است با ارائه خدمات دعانویسی، مشاوره‌های معنوی، و محصولات مرتبط انجام شود.

فرهنگ رسانه‌ای و دیجیتالی: با پیشرفت تکنولوژی و رسانه‌های دیجیتال، دعانویسی و مشاوره‌های معنوی به راحتی از طریق اینترنت و رسانه‌های اجتماعی قابل دسترسی هستند. این دسترسی آسان باعث شده که دعانویسی همچنان در دنیای مدرن محبوب باقی بماند و در قالب‌های جدیدی ارائه شود.

فرهنگ و سنت: در بسیاری از فرهنگ‌ها و جوامع از جمله استان ایلام، جادو و دعا به عنوان بخشی از سنت‌ها و فرهنگ‌های مذهبی این منطقه باقی مانده‌اند. این سنت‌ها به‌طور مداوم از نسل‌های گذشته به نسل‌های جدید منتقل شده و تأثیر فرهنگی و اجتماعی زیادی بر رفتارها و باورهای فردی دارند.

تأثیر رسانه‌ها و فرهنگ معاصر: رسانه‌ها و فرهنگ معاصر نقش مهمی در تقویت و تبلیغ جادو و دعا دارند. نمایش‌های رسانه‌ای، کتاب‌ها، و شبکه‌های اجتماعی ممکن است به ترویج و محبوبیت این موضوعات کمک کنند و باعث جذب افراد به سمت این اشکال از معنویت شوند.

نتیجه‌گیری

این تحقیق نشان می‌دهد که دعا و دنانویسی در استان ایلام به عنوان یک پدیده چندوجهی، نقش مهمی در زندگی روزمره بسیاری از افراد ایفا می‌کند. در حالی که برخی از مردم، به شدت به دنانویسی معتقد هستند، گروهی دیگر آن را خرافات می‌دانند؛ بر اساس یافته‌های تحقیق می‌توان گفت که این تفاوت‌ها عمدتاً تحت تأثیر مولفه‌های مانند سن، جنسیت، باورهای مذهبی، تجربیات شخصی و اجتماعی می‌باشد. در مواردی که افراد تجربه‌های مثبتی از دعا و دنانویسی داشته‌اند، به شدت از آن دفاع می‌کنند و معتقدند که این روش می‌تواند مشکلات روحی، روانی، خانوادگی و اجتماعی را حل کند. این تجربیات از طریق روایت‌ها و داستان‌های خانوادگی و اجتماعی منتقل می‌شود و به تقویت باورها کمک می‌کند. از سوی دیگر، گروه‌هایی که نتایج مثبتی از دنانویسی ندیده‌اند، این باورها را مورد تردید قرار می‌دهند. تفاوت‌های نسلی و جنسیتی نیز بر این باورها تأثیر می‌گذارند؛ زنان به طور سنتی نقش بیشتری در مراجعه به دنانویسان برای حل مشکلات خانوادگی و عاطفی دارند، در حالی که مردان ممکن است بیشتر به دلایل اقتصادی یا اجتماعی به دنانویسان مراجعه کنند. همچنین، این تحقیق نشان می‌دهد که با وجود پیشرفت علم و فناوری، باور به دنانویسی همچنان در جامعه مورد مطالعه پررنگ است و دنانویسان به عنوان مشاوران معنوی و حل‌کنندگان مشکلات شناخته می‌شوند.

این تحقیق نشان می‌دهد که اعتقاد به تأثیر دعا و دنانویسی حتی در صورت نبود شواهد علمی، می‌تواند تأثیرات روانی مثبتی داشته باشد. این تأثیرات به عنوان "اثر دارونما" شناخته می‌شود و تجربه زیسته افراد را بهبود می‌بخشد. تجربیات شخصی نقش مهمی در شکل‌گیری باورهای افراد دارد. افرادی که تجربیات مثبت داشته‌اند، به شدت از دنانویسی دفاع می‌کنند، در حالی که تجربیات منفی می‌تواند باعث شکاکیت و تردید شود. بنابراین، باورهای متضاد درباره دنانویسی نشان‌دهنده تلاقی دیدگاه‌های مختلف و تجربیات شخصی افراد است. به طور کلی، دنانویسی به عنوان یک پدیده فرهنگی و اجتماعی در زندگی افراد معانی متفاوتی دارد که از طریق تجربیات زیسته و باورهای آنها شکل می‌گیرد و امروزه، رسانه‌ها و فضای مجازی نقش مهمی در شکل‌گیری و انتقال این قبیل باورها دارند و انتشار تجارب شخصی و داستان‌ها در شبکه‌های اجتماعی توانسته است به تقویت یا تضعیف باورها کمک کند. یافته‌های این تحقیق بیانگر آن است که مراجعه به دنانویس برای حل مشکلات روحی، روانی، خانوادگی و اجتماعی، یک تجربه‌ی پیچیده و چند لایه است. این تجربه‌ها نشان‌دهنده نقش مهم باورها و اعتقادات مذهبی در فرآیند شفابخشی و تأثیرات روانی و اجتماعی مثبت آن بر افراد است.

دعا نویسان با ارائه راهکارهای پیچیده و جادویی، به افراد اطمینان و آرامش می‌دهند و در عین حال، به عنوان مکملی برای درمان‌های علمی عمل می‌کنند. بنابراین همچنان دعا نویسان نقش مهمی در فرهنگ و جامعه ایفا می‌کنند. آنها به عنوان مشاوران معنوی و حل‌کنندگان مشکلات شناخته شده‌اند. هر چند تأثیرات مثبت و منفی دعا نویسی بسته به تجربیات فردی متفاوت است، اما حضور دعا نویسان در جامعه مورد مطالعه همچنان پررنگ و موثر است. دعا نویسان در جامعه مورد مطالعه، نقش‌های متنوع و مهمی ایفا می‌کنند. تفاوت‌های ساختاری و عملکردی بین دنانویسان ثابت و سیار، تأثیر پیشرفت فناوری بر روی فعالیت‌های آنها، تنوع در

ابزارها و روش‌های کار، و روایت‌های تجربی مختلف نشان‌دهنده گستردگی و پیچیدگی این پدیده فرهنگی است. دعا نویسان با انطباق با فناوری‌های جدید و بهره‌گیری از روش‌های مختلف، توانسته‌اند به عنوان مشاوران معنوی و حل‌کنندگان مشکلات در زندگی مردم نقش موثری ایفا کنند. روایت‌های شخصی و خاطرات افراد از دعا نویسان نیز بازتاب‌دهنده تأثیرات مثبت و منفی دعا نویسی بر زندگی مردم است. این تجارب و برداشت‌ها نشان‌دهنده اهمیت دعا نویسان در فرهنگ و زندگی روزمره مردم ایلام است و معانی مختلفی را از این پدیده فرهنگی بازگو می‌کند.

در نهایت، می‌توان گفت که دعانویسی برای بسیاری از افراد نه تنها یک باور فرهنگی بلکه یک ابزار عملی برای حل مشکلات، دست یافتن به امید و یافتن آرامش است. یافته‌های این تحقیق را می‌توان با نظریات متعددی که در ادبیات نظری تحقیق به آنها اشاره شده است، مقایسه و تحلیل کرد. رونالد استایرز در زمینه پدیده‌های دینی و آیینی، اعتقاد به دعا و طلسم را در قالب کارکردهای آیینی و نمادین بررسی کرده است. او اشاره دارد که این گونه پدیده‌ها، حتی اگر از منظر علمی غیرقابل اثبات باشند، به عنوان ابزاری برای معنا دادن به زندگی و مشکلات عمل می‌کنند. یافته‌های تحقیق ما نیز تأیید می‌کند که دعا و دعانویسی به عنوان ابزارهایی برای تعامل با نیروهای ماورایی و کسب کنترل بر مشکلات روزمره استفاده می‌شوند. گوستاو بناویدز در مطالعات خود بر روی دین، تأکید می‌کند که دعا و آیین‌های مذهبی به مثابه مکانیزم‌هایی برای مواجهه با اضطراب‌های فردی و اجتماعی هستند. نتایج تحقیق حاضر نیز این نکته را تأیید می‌کند که افراد به ویژه در مواجهه با مشکلاتی مانند بیماری‌های روحی، خانوادگی، و اجتماعی، به دعانویسان مراجعه می‌کنند. درواقع، دعا به عنوان نوعی مکانیسم روانی و اجتماعی برای کاهش اضطراب و ترس‌های روزمره عمل می‌کند. هنفر، جیمز میشل، و لیندسا جونز معتقدند که آیین‌ها و دعا‌های مذهبی می‌توانند نوعی نقش درمانی و مشاوره‌ای داشته باشند. این نکته در تحقیق ما نیز برجسته است؛ دعانویسان به عنوان مشاوران غیررسمی عمل کرده و با توصیه‌های مختلف، در حل مشکلات فردی و اجتماعی نقش ایفا می‌کنند.

برای مثال، دعانویسان با تجویز دعا‌هایی برای بیماری‌های روحی و روانی به افراد کمک می‌کنند تا آرامش روانی بیشتری پیدا کنند. ویلی و گرین وود به بررسی باورهای مرتبط با جادو و طلسم پرداخته‌اند و معتقدند که این باورها به طور عمیقی با ساختارهای اجتماعی و فرهنگی جامعه مرتبط هستند. نتایج حاصل از تحقیق ما نیز، بیانگر آن است که در ایلام، دعا و دعانویسی به عنوان ابزاری فرهنگی برای مواجهه با مشکلات مختلف زندگی مانند بیماری‌ها، ناکامی‌ها، و فشارهای اجتماعی عمل می‌کند. همچنین، فشارهای خانوادگی و اجتماعی که افراد را به سمت دعانویسی سوق می‌دهند، نشان‌دهنده تأثیر عمیق فرهنگ و سنت‌های اجتماعی بر این پدیده است. مایر در بررسی‌های خود درباره دعا و معنویت به این نکته اشاره دارد که دعا می‌تواند به عنوان راهی برای بازگرداندن نظم اجتماعی و فردی عمل کند. در متن فوق، دعا به عنوان راهکاری برای مدیریت فشارهای اجتماعی و خانوادگی و حل مشکلاتی همچون ازدواج، بیماری‌های روانی و حتی مشکلات کودکان استفاده می‌شود. این نقش دعا به عنوان یک مکانیسم برای بازیابی نظم و تعادل، با نظریه مایر همخوانی دارد.

منابع

خالق پناه، کمال، میرزاوندیان، فاطمه، و جلوند، اختر. (۱۳۹۴). دین عامه، ناکامی‌های عینی و استراتژی زنانه امیدواری: مطالعه تجربه دعانویسی در شهر سنج، پژوهشنامه مددکاری/اجتماعی، سال اول، شماره ۴، ۳۵-۱.

Benavides, G., & Hefner, P. (Eds.). (1998). *Magic, Witchcraft, and Religion: A Reader in the Anthropology of Religion*. McGraw-Hill.

Clarke, W. (2007). *The Modern Witch: Magic and Spirituality in Contemporary Times*. Routledge.

- Frazer, J. G. (1922). *The Golden Bough: A Study in Magic and Religion*. Macmillan.
- Greenwood, S. (2009). *The Anthropology of Magic*. Berg Publishers
- Harris, C. M., & Wilkins, R. L. (2004). Gender differences in prayer and spiritual coping. *Journal of Psychology and Theology*, 32(4), 304-312.
- Jones, L. (2003). *Folk Religion: Cultural and Social Interpretations*. Oxford University Press.
- Malinowski, Bronislaw. (1948). *Magic, Science and Religion and Other Essays*. Doubleday.
- Mauss, Marcel and Hubert, Henri. (1902). *A General Theory of Magic*. Routledge.
- Meyer, Birgit. (2012). *Magic and Modernity: Interfaces of Revelation and Concealment*. Stanford University Press.
- Miller, L. J. (2005). The role of prayer in coping with stress: A longitudinal study. *Journal of Religion and Health*, 44(3), 299-315.
- Mitchell, J. (2005). *Folk Religion and Superstition: A Sociological Study*. Palgrave Macmillan.
- Moro, P., & Myers, J. (2016). *Magic, Witchcraft, and Religion: An Anthropological Study of the Supernatural*. McGraw-Hill Education.
- Murray, P. (2007). *Magic and Superstition in Contemporary Societies*. Routledge.
- Radcliffe-Brown, Alfred. (1922). *The Andaman Islanders*. Cambridge University Press.
- Styers, R. (2004). *Making Magic: Religion, Magic, and Science in the Modern World*. Oxford University Press.
- Subbotsky, E. (2010). *Magic and the Mind: Mechanisms, Functions, and Development of Magical Thinking and Behavior*. Oxford University Press.
- Wilby, E. (2005). *Cunning Folk and Familiar Spirits: Shamanistic Visionary Traditions in Early Modern British Witchcraft and Magic*. Sussex Academic Press.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی